

แซกโซโฟนประกอบกับวงดนตรีหมอลำ

จักรพันธุ์ จันทมุข^{1*}

Received: 18 December 2022 / Revised: 10 January 2023 / Accepted: 2 February 2023

บทคัดย่อ

การมีใจรักในการเล่นดนตรี และมีความมุ่งมั่นที่จะเป็นนักดนตรีอาชีพ ซึ่งนักดนตรีมีการลำ เช่น ลูกโยน ลูกไถ ลูกสั้นนิ้ว ลูกเดิน ลูกสะเด็ด ลูกนอกเสียง ได้เริ่มศึกษาการบรรเลงแซกโซโฟน พิณ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องจนมีความเชี่ยวชาญ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และรับการถ่ายทอดความรู้เพิ่มเติมจากนักดนตรีอาชีพ จนสามารถคิดค้นบทบรรเลงแซกโซโฟนประกอบการแสดงหมอลำ ซึ่งมีเทคนิคการบรรเลงที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง โดยกระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงแซกโซโฟนประกอบการแสดงหมอลำ เริ่มจากการถ่ายทอดความรู้ โดยการกำหนดเนื้อหา และระยะเวลาในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ จากนั้นจึงเริ่มให้ฝึกการบรรเลงตามบทฝึกการบรรเลงแซกโซโฟนหมอลำ เป็นการเรียนการสอนแบบการสาธิตเป็นตัวอย่างให้ลูกศิษย์ปฏิบัติตาม และสอดแทรกกลเม็ดวิธีการบรรเลง เมื่อผ่านการฝึกแต่ละบทแล้วจะทำการประเมินผลการเรียนรู้ของศิษย์ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

คำสำคัญ: แซกโซโฟน, วงดนตรีหมอลำ

^{1*}วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

*E-mail: Jakkapan.jantomuk12@gmail.com

Saxophone Accompanied in Morlam Band

Jakkapan Jantomuk^{1*}

Abstract

Having a passion for playing music and having the determination to become a professional musician started from being a musician of “Lam”; for example, Look You, Look Thai, Look Sun New, Look Sadeam, Look Nok Saeng. Then began to study to play saxophone, practiced and continued to develop until became proficient, exchange knowledge and received additional knowledge from professional musicians until the researcher was able to invent a saxophone accompaniment to Mor Lam performances which has its own unique playing technique and transferred knowledge by defining content and time for transferring knowledge to the students. After that the students began to practice playing according to the invented Mor Lam saxophone practice plan. It was a demonstration teaching as an example for students to follow and include techniques for playing. After completing each chapter and memorizing the content, the students will be evaluated according to the criteria set.

Keywords: Saxophone, Morlam

^{1*}Kalasin College of Dramatic Arts Bunditpatanasilpa Institute, Ministry of Culture

*E-mail: nanticha957@gmail.com

บทนำ

หมอลำมีบทบาทต่อสังคมอีสานในด้านต่าง ๆ อาทิ หมอลำในพิธีกรรม หมอลำเพื่อความบันเทิง และการละเล่นพื้นบ้านเป็นการลดช่องว่างวิถีชีวิตสมัยเก่าและสมัยใหม่ เพราะวิถีชีวิตสมัยเก่าจะให้ความสำคัญด้านจิตใจมากกว่า บทบาทในฐานะที่เป็นมหรสพในด้านให้ความบันเทิง ให้การศึกษาอบรมสั่งสอนเผยแพร่ศาสนา และรักษาบรรทัดฐานของสังคม สร้างเอกภาพทางการเมืองและความคิด โดยการนำเสนอข้อมูลที่เป็นบรรทัดฐานทางสังคมของชาวอีสานตามหลักขนบธรรมเนียมจารีตและประเพณี (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2543: 1-2) หมอลำเป็นการขับร้องลำนำประกอบแคน เรียกผู้ขับร้องว่าหมอลำ และเรียกผู้ที่เป่าแคนว่าหมอแคน ทั้งหมอลำและหมอแคนจะขับร้องและบรรเลงเคล้ากันไปด้วยทำนองกลอน และทำนองเพลงลายต่าง ๆ เรื่องที่นำมาลำนั้นมีทั้งที่เป็นคติพจน์ทางพุทธศาสนา นิทานชาดก ตลอดจนเกี่ยวพาราสี ซึ่งจะโต้ตอบเป็นแบบเพลงปฏิพากย์ บทกลอนมีทั้งที่จำสืบทอดกันมา และการการใช้คีตปฏิภาณคิดขึ้นเองตามบทกลอนสด หมอลำนั้นมีอยู่ 2 ประเภทใหญ่ คือ หมอลำหมู่และหมอลำกลอน หมอลำหมู่มีอยู่ 4 ชนิด ประกอบด้วย หมอลำเพลิน หมอลำแมงต๊อบเต่า หมอลำหมู่แบบธรรมดา และหมอลำผีฟ้า ส่วนหมอลำกลอน มีอยู่ 4 ชนิด ประกอบด้วย หมอลำพื้น หมอลำกลอนแบบธรรมดา หมอลำก๊ับก๊ပ် และหมอลำชิงซู (ปิยพันธ์ แสนทวีสุข, 2541: 18) หมอลำเป็นลักษณะการร้องเป็นทำนองตามคำกลอนในหนังสือผูกคนที่จำคำกลอนในลำต่าง ๆ ได้มากและไปแสดงในงานบุญต่าง ๆ เรียกว่า “หมอลำ” ในสมัยโบราณการลำจะยึดนิทานเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นหลักในการนำมาเป็นเรื่องที่จะลำแล้วแต่ผู้ฟังกับผู้ลำจะตกลงกัน ซึ่งเรียกว่าหมอลำพื้น ต่อมาการลำได้มีการพัฒนาตัวเองไปในหลายรูปแบบโดยมีผู้คิดแต่งกลอนให้มีความหลากหลายมากขึ้น แตกต่างสมัยก่อนที่ยึดเอานิทานหรือวรรณกรรมพื้นบ้านต่าง ๆ หรือผูกเรื่องขึ้นมาใหม่ให้เข้ากับเหตุการณ์บ้านเมืองซึ่งเรียกว่าลำกลอนโดยยังคงยึดหลักคำประพันธ์ตามแบบแผนเดิม ดังที่ปรากฏในปัจจุบัน เช่น ลำเกี่ยวลำโจทย์แก้ว ลำชิงซู ลำเต้ย ลำเพลิน ลำยาว ลำอ่านหนังสือหรือลำสอ ลำทางสั้น ลำหมู่ ลำเรื่อง (จารุบุตร เรื่องสุวรรณ, 2543: 26)

หมอลำ เรียกว่า แอ่วลาว หรือลาวแคน เคยมีประกาศห้ามมิให้แอ่วลาวในสมัยรัชกาลที่ 4 ผู้ขับร้องจะเรียก หมอลำ การร้องจะโต้ตอบกันระหว่างชายหญิง โดยอาจใช้คำผญา หรือใช้คำเกี่ยวพาราสี แล้วแต่ว่าเนื้อเรื่องจะพาไป บางครั้งใช้กลอนเดินดงบางครั้งใช้กลอนประชัน เรียกว่า ลำโจทย์การร้องกลอนลำ หมอลำจะต้องลำโดยมีแคน เรียกว่า หมอแคนซึ่งทำหน้าที่เป่าแคนคลอให้จังหวะในแต่ละท้องถิ่นสำเนียงที่ร้องจะต่างกันออกไป เรียกว่า “ทำนองลำ” โดยแบ่งสำเนียงได้ดังนี้ ทำนองอุบลราชธานี ทำนองขอนแก่น และทำนองภูเขียว หมอลำมีหลายชนิด และมีลักษณะต่างกัน เช่น ลำพื้นเป็นการลำเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ เล่าเรื่องตลก เล่าเรื่องนิทาน หรือเล่าเรื่องจากหนังสือและจากบทกวีสอนผู้ลำชนิดนี้เรียกว่า “หมอเฒ่า” ลำเรื่องเป็นการแสดงที่พัฒนามาจากหมอลำกลอนในลาว ปีพุทธศักราช 2480 โดยมีการร้องเป็นเรื่อง มีตัวแสดงเพิ่มขึ้นมา แต่งกายแบบลิเกภาคกลางดำเนินเรื่องรักโศกชิงรักหักสวาท บางครั้งเรียก “หมอลำหมู่” เพราะ ใช้ผู้แสดงหลายคน บางครั้งเรียกว่า “ลิเกลาว” รูปของดนตรีที่เล่นประกอบพัฒนาไปมาก จากเดิมใช้เพียงแคนในการบรรเลงประกอบการลำ ต่อมาเพิ่มพิน กลองชุด และบางคณะอาจมี เครื่องดนตรีตะวันตกเข้าไปในผสมในวง เช่น กีตาร์ เป็นต้น ลำเพลิน เป็นหมอลำที่พัฒนาต่อมาจากลำเรื่อง การแต่งกายพัฒนาขึ้นเป็นการแต่งกายด้วยชุดราตรีที่มีการประดับตกแต่งอย่างสวยงาม หรือชุด

สั้น ๆ ท่วงทำนองการลำจะรวดเร็วขึ้นมีบทแทรกร้องเพลงลูกทุ่ง หางเครื่องที่เด่นประกอบการแสดงจะแต่งกายด้วยชุดสั้น ๆ มีการนำเครื่องดนตรีสากลเข้าไปผสมในการแสดง เช่น กลองชุด แซกโซโฟน ออร์แกนไฟฟ้า ทรัมเป็ต กีตาร์ แต่ยังคงมีแคน และพิณบรรเลงอยู่ด้วย (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2532: 45) เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการหมอลำหมู่คือ แคน แต่ปัจจุบันหมอลำหมู่ส่วนมากใช้เครื่องดนตรีฝรั่ง เช่น กลองชุด ทรัมเป็ต แซกโซโฟน และกีตาร์ นอกจากนี้ยังใช้ประกอบเพลงลูกทุ่ง และลำเต้ยในวงหมอลำหมู่ (เจริญชัย ชนไพโรจน์, 2526 ก: 24-26) จะเห็นได้ว่า เครื่องดนตรีที่มีบทบาทในการบรรเลงประกอบหมอลำนอกจากแคนแล้ว ยังมีเครื่องดนตรีสากลประเภทเครื่องเป่าลมไม้ คือ แซกโซโฟน ที่มีบทบาทในการบรรเลงประกอบลำด้วยเสียงที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัว ให้ความรู้สึกละหละหลวมทั้ง เศร้า สนุกสนาน และเร้าใจ สร้างสีสันให้การแสดงหมอลำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งวงหมอลำทุกวงจะขาดเสียมิได้ และมีความต้องการนักบรรเลงแซกโซโฟนที่มีประสบการณ์ และมีฝีมือมาเป็นสมาชิกของวงสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ นักแซกโซโฟน จนมีผู้คนจำนวนหนึ่งอยากจะเรียนแซกโซโฟน เพื่อนำมาประกอบอาชีพอาชีพเป็นนักดนตรีในวงหมอลำ

การแสดงหมอลำเป็นการลำเรื่องต่อกลอน ลำซิ่ง ลำเพลิน หรือแม้กระทั่งเพลงลูกทุ่งหมอลำ ได้นำเครื่องดนตรีสากลและดนตรีพื้นบ้านอีสานเข้ามาผสมผสานได้อย่างลงตัว ทั้งนี้แซกโซโฟนซึ่งมีเสียงที่มีเสน่ห์ การใช้แซกโซโฟนในวงหมอลำมีการเล่นทั้งทำนองหลักสอดประสาน และการดันสอดไปพร้อมกับเนื้อร้องหรือนักร้องเปรียบเสมือนกับการเป่าแคนหรือพิณ และเครื่องดนตรีอื่น ๆ ของอีสาน สอดรับกันไปอย่างไพเราะ การบรรเลงในเพลงลายเต้ย ลำเพลิน ซึ่งทำให้แซกโซโฟนเป็นอีกเครื่องดนตรีหนึ่งที่ขาดไม่ได้ในการแสดงหมอลำดัง เช่น หมอลำซิ่ง หมอลำเรื่องต่อกลอน หมอลำเพลิน

จากสาเหตุดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยศึกษาประวัติความเป็นมาในกระบวนการเรียนรู้ และการถ่ายทอดการบรรเลงแซกโซโฟนประกอบการแสดงหมอลำ เพื่อเป็นแบบอย่างและก่อให้เกิดความรู้อันเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมอนุรักษ์เผยแพร่วัฒนธรรมและสืบทอดศิลปะการบรรเลงแซกโซโฟนประกอบการแสดงหมอลำ ซึ่งถือว่าเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า ตลอดจนเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าแก่คนรุ่นหลังและผู้สนใจต่อไป

แนวคิดทฤษฎี

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับแซกโซโฟน และเทคนิคการบรรเลง

1. ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับแซกโซโฟน

สุกรี เจริญสุข (2529: 1) ได้กล่าวไว้ว่า ออดอล์ฟ แซก (Adolphe Sax) มีชื่อจริงว่า Antone - Joseph Sax แต่คนทั่วไปเรียกเขาว่า Adolphe Sax เป็นชาวเบลเยียมเกิดที่เมืองดินานท์ (Dinant) เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน ค.ศ.1814 บิดาชื่อชาร์ล โจเซฟแซก (Charles Joseph Sax) เป็นนักดนตรีเป่าฟลูตและคลาริเน็ต นอกจากนี้แล้ว บิดาของเขายังมีโรงงานประดิษฐ์เครื่องดนตรีโดยเฉพาะเครื่องลมไม้และเครื่องทองเหลืองอยู่ที่เมืองดินานท์อีกด้วย ประมาณปี ค.ศ. 1815 บิดาเขาได้ย้ายโรงงานไปอยู่ที่กรุงบรัสเซลส์ ออดอล์ฟ แซกได้เรียนรู้และได้รับการถ่ายทอดวิชาซ่อมและประดิษฐ์เครื่องดนตรีจากบิดา ในขณะเดียวกันออดอล์ฟ แซก ยังได้ศึกษาดนตรีที่สถาบันดนตรีแห่งกรุงบรัสเซลส์โดยเรียนเป่าฟลูตและคลาริเน็ต

ในปี ค.ศ. 1830 ออดอล์ฟ แซก เขาได้ประดิษฐ์เครื่องดนตรีซึ่งทำด้วยงาช้างแสดงในงานนิทรรศการเครื่องดนตรีที่กรุงบรัสเซลส์ในปี ค.ศ. 1838 เขาได้จดทะเบียนลิขสิทธิ์ในการประดิษฐ์ เบสคลาริเนตระหว่างปี ค.ศ. 1840 -1841 เขาได้ประดิษฐ์แซกโซโฟน และได้้นำออกแสดงในงานนิทรรศการเครื่องดนตรีที่กรุงบรัสเซลส์ในปี ค.ศ. 1841 แต่คณะกรรมการไม่ได้มอบรางวัลให้แก่เขาโดยอ้างว่าอายุน้อย ในที่สุดเขาได้ย้ายไปตั้งร้านซ่อมและประดิษฐ์เครื่องดนตรีที่กรุงปารีสในปี ค.ศ. 1842 ร้านของเขาได้รับความนิยมมากที่สุดในยุโรปโดยเฉพาะเครื่องลมไม้และเครื่องทองเหลืองในสมัยนั้นในระหว่างปี ค.ศ. 1842 -1845 เขาได้ประดิษฐ์เครื่องดนตรีตระกูลทองเหลืองเรียกว่า แซกฮอร์น และได้จดทะเบียนลิขสิทธิ์ที่กรุงปารีสในปี ค.ศ. 1845 ในขณะเดียวกันเขาพยายามพัฒนาแซกโซโฟนจนสมบูรณ์และได้จดทะเบียนลิขสิทธิ์ในปี ค.ศ. 1846 ที่กรุงปารีส

2. ประเภทและส่วนประกอบของแซกโซโฟน

สมโชค สำเร็จกิจ (2544: 28) ได้กล่าวว่าตระกูลแซกโซโฟน (Saxophone Family) เป็นเครื่องดนตรีประเภทเป่าลิ้นเดียว ซึ่งมีอายุน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับชนิดอื่น ๆ ออดอล์ฟ แซกซ์ นักประดิษฐ์เครื่องดนตรีชาวเบลเยียม ได้ประดิษฐ์ขึ้นใน ปี ค.ศ. 1840 ซึ่งดัดแปลงมาจากเครื่องดนตรีที่เรียกว่า โอฟีโคลด์ เครื่องดนตรีตระกูลแซกโซโฟนไม่ได้เป็นเครื่องดนตรีประจำวงดุริยางค์ แต่นับว่ามีความสำคัญในดนตรีประเภทคลาสสิก และวงดนตรีชนิดอื่น ๆ เช่น วงแจ๊ส วงโยธวาทิต ตระกูลแซกโซโฟนเป็นตระกูลใหญ่เช่นเดียวกับคลาริเน็ต แซกโซโฟนมีขนาดต่าง ๆ ถึง 7 ขนาดด้วยกัน แต่นิยมใช้ในปัจจุบันมี 4 ชนิดด้วยกัน

สุกรี เจริญสุข (2529: 3-5) ได้กล่าวไว้ว่า แซกโซโฟนเป็นเครื่องดนตรีที่ถือว่าเป็นตระกูลเครื่องลมไม้ที่ใหญ่อีกตระกูลหนึ่ง ตระกูลดั้งเดิมของแซกโซโฟนตามทะเบียนที่จดไว้ในประเทศฝรั่งเศสมีทั้งหมด 14 ชนิดโดยแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มที่ใช้ในดุริยางค์ทหาร และกลุ่มที่ใช้ในวงออร์เคสตราเพื่อให้เกิดความหลากหลายในด้านสีนเสียง และความเหมาะสมในการบรรเลง ไม่ว่าจะเป็นการบรรเลงเดี่ยว บรรเลงประกอบวงดนตรีต่าง ๆ อาทิเช่น วงดุริยางค์ทหาร หรือวงออร์เคสตรา จึงทำให้เกิดแซกโซโฟนที่มีความหลากหลายทั้งชนิดและขนาดที่แตกต่างกันที่สำคัญแต่ละขนาดที่แยกย่อยออกไปนั้นมีหลากหลายคีย์ สามารถนำไปบรรเลงได้ตามความเหมาะสมและตามความต้องการของนักประพันธ์ หรือ คีตกวี ที่ต้องการให้แซกโซโฟนไปใช้บรรเลงในบทเพลงที่ตนประพันธ์ขึ้น หรือใช้ในวงที่ตนเป็นผู้เรียบเรียงเสียงประสานเพื่อให้เกิดความไพเราะเหมาะสมกับวงดนตรีและบทเพลงประเภทนั้น

สรุปได้ว่า ในปัจจุบันมาตรฐานของตระกูลแซกโซโฟนที่นิยมใช้ในปัจจุบันนี้ ไม่ว่าจะใช้ในการบรรเลงในรูปแบบการแสดงเดี่ยวหรือประสมกับวงดนตรีต่าง ๆ นั้น จะนิยมใช้กันอยู่ 4 ชนิดคือ Bb โซปราโน Eb อัลโต Bb เทเนอร์ Eb บาริโตน นอกจากนี้ตระกูลแซกโซโฟนที่ยังใช้อยู่ยังใช้ในการบรรเลงสำหรับบทเพลงเฉพาะหรือใช้ในการบรรเลงเดี่ยว เช่น Eb และ F โซปราโนโน C โซปราโน F เมสโซ โซปราโน C เมโลดี้ Eb คอน ทราเบส Bb เบส แซกโซโฟนทุกตระกูลจะมีระบบนิ้วที่เหมือนกัน หากมีความเข้าใจในชนิดใดแล้วจะสามารถเข้าใจได้ง่ายในทุกชนิดของแซกโซโฟน ส่วนที่แตกต่างก็คือคีย์ของแต่ละชนิด ดังนั้นต้องมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานในเรื่องของคีย์และตระกูลของแซกโซโฟนแต่ละชนิด ตระกูลแซกโซโฟนเป็นตระกูลใหญ่เช่นเดียวกับคลาริเน็ต แซกโซโฟนมีขนาดที่ต่างกันหลายขนาด แต่นิยมใช้ในปัจจุบันมี 4 ชนิดด้วยกัน นักบรรเลงแซกโซโฟน ได้กล่าวเกี่ยวกับชนิดของแซก

โซโฟนอนไว้ว่า แหกโซโฟนอนที่นิยมใช้ในปัจจุบันประกอบด้วย แหกโซโฟนอนโซปราโน แหกโซโฟนอนอัลโต้ โซโฟนอนเทเนอร์ และ บาร์โตนแหกโซโฟนอน ในบรรดา 4 ชนิดที่กล่าวมานี้ โซปราโนแหกโซโฟนอน เป็นแหกโซโฟนอนที่มีเสียงความถี่เสียงสูงที่สุด ตามด้วยอัลโต้แหกโซโฟนอน เทเนอร์แหกโซโฟนอน และสุดท้ายที่ต่ำคือบาร์โตนแหกโซโฟนอน

3. เทคนิคการบรรเลงแหกโซโฟนอน

3.1 การหายใจ

สุกรี เจริญสุข (2529: 15-23) ได้กล่าวถึงหลักการหายใจไว้ว่า การหายใจมีผลโดยตรงกับการเป่าเครื่องเป่าทุกชนิด การหายใจที่ดีมีระบบที่ถูกต้องจะส่งผลโดยตรงต่อการเป่าแหกโซโฟนอนและจะทำให้เกิดเสียงที่ดีมีคุณภาพ นั้นหมายถึงความไพเราะในการบรรเลง การวางปากที่ถูกต้องเป็นธรรมชาติ ไม่เกร็งกล้ามเนื้อบริเวณปากจนจนเกินไป นอกจากจะส่งผลให้เกิดการล้าของกล้ามเนื้อปากแล้วยังมีผลต่อเสียง ถ้ามีการวางปากที่ดีแล้วจะสามารถควบคุมสำเนียงและวลีของเพลงได้อย่างสมบูรณ์ เพราะในบางบทเพลงจะมีวลีที่ต่อกันยาวหลายห้องเพลง หากไม่กำหนดลำหายใจให้ยาวตามวลีเพลง จะทำให้วลีของเพลงไม่ต่อเนื่องเกิดความไม่สมดุลของเพลง สิ่งที่สำคัญคือ อวัยวะที่ใช้ในการหายใจได้ถูกใช้ตามธรรมชาติ ดังนั้นหากต้องการบรรเลงให้ได้เสียงที่มีคุณภาพจะต้องมีกระบวนการในการหายใจซึ่งมีกระบวนการดังต่อไปนี้

3.1.1 การหายใจเข้าในการบรรเลงแหกโซโฟนอนนั้น การหายใจในการเป่าที่ถูกต้องไม่ว่าจะบรรเลงในทำนองหรือทำนองจะอยู่ในลักษณะที่ส่งอากาศไหลสิ่งพอสมควร ไม่เกร็งไม่ยกไหล่หรือห่อไหล่ทำตัวให้เป็นธรรมชาติโดยไม่เกร็งอ้าปากโดยดึงขากรไกรล่างลง แล้วเปิดหลอดลมให้กว้างเพื่อสุดลมหายใจเข้าทางปากจนรู้สึกว่ามีลมเต็มท้องน้อย กะบังลม ปอด และหน้าอก การหายใจเข้าสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระยะ ดังนี้

1) การหายใจเข้าระยะที่ 1 โดยเพิ่มลมบริเวณกะบังลมส่วนล่าง อาจจะใช้มือในการแตะดูหน้าท้อง หรือ บริเวณซี่โครงซี่สุดท้าย เมื่อเราหายใจเข้าจะรู้สึกว่ามีลมที่ท้องออกเล็กน้อย

2) การหายใจเข้าระยะที่ 2 โดยเพิ่มลมจากระยะที่ 1 ลมจะเพิ่มจำนวนมากขึ้นโดยเฉพาะกะบังลมส่วนบน โดยตรวจสอบลมจากการใช้มืออีกข้างจับบริเวณซี่โครงใต้รักแร้เมื่อหายใจเข้าระยะที่ 2 จะมีความรู้สึกว่ามีลมที่กล้ามเนื้อบริเวณนั้นจะขยายออกเล็กน้อย

3) การหายใจเข้าระยะที่ 3 โดยการเพิ่มลมหายใจให้เต็มปอดเมื่อลมหายใจเต็มปอดหน้าอกจะยกขึ้นเล็กน้อย เมื่อสัมผัสหน้าท้องจะรู้สึกว่ามีลมที่หน้าท้องจะแน่นและแข็งเพราะเราสุดลมหายใจเข้าอย่างเต็มปอดแล้ว เมื่อปฏิบัติตามขั้นตอนการหายใจเข้าที่ถูกต้องแล้ว การทำงานของอวัยวะเมื่อหายใจเข้านั้นแต่ละระยะที่หายใจเข้าเราจะรู้สึกว่ามีลมที่กะบังลม ปอด หน้าอกจะขยายออก หน้าท้องจะแข็งเพราะลมเข้าสู่ระบบหายใจอย่างเต็มปอด พร้อมทั้งจะทำการเป่าและควบคุมลมออกเพื่อใช้ในการบรรเลงเครื่องดนตรีในขั้นตอนการหายใจออกไป

3.1.2 การเป่าลมหายใจออก การใช้ลมหายใจออกตามธรรมชาตินั้นเป็นเรื่องง่ายเพราะไม่ต้องควบคุมและกำหนดให้เป็นระบบ แต่เมื่อนำลมหายใจไปใช้ในการเป่ากับเครื่องดนตรี จะต้องมีการควบคุมลมให้เป็นระบบโดยควบคุมให้ลมออกจากระบบหายใจอย่างสม่ำเสมอหรือตามความต้องการเพื่อให้เหมาะสมกับการ

บรรเลงและเครื่องหมายที่กำหนดไว้ในโน้ตเพลง ขณะที่เราปล่อยลมออกกะบังลมและกล้ามเนื้อส่วนล่างจะดันให้ลมออกมาทางปาก

3.1.3 ลักษณะของลมหายใจที่ใช้ในการเป่าแซกโซโฟน การใช้ลมนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญมากในการเป่าแซกโซโฟน แต่บางครั้งนักดนตรีหลายคนมองข้ามในเรื่องนี้ ฉะนั้นนักแซกโซโฟนสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาหาความรู้และเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องของลมที่ใช้ในการเป่าว่ามีลักษณะอย่างไรและลมนั้นมีผลอย่างไรกับการเป่าส่งผลให้เสียงที่ออกมามีคุณภาพต่างกันแค่ไหน สามารถแบ่งลักษณะของลมที่เป่าออกมาจากปากสู่แซกโซโฟนแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1) ลมอุ่น คือ ลมที่เป่าออกมาแล้วมีความอุ่น เช่น ลมที่เกิดจากการหาวนอนหรือการถอนหายใจโดยเราอ้าปากกว้าง ๆ ลมอุ่นนั้นเกิดจากการเปิดหลอดลมกว้าง ลมส่วนหลังจะอยู่ในลักษณะสูงช่องปากจะขยายกว้าง กระแสลมที่ใช้เป่าจะไหลเอื่อย ๆ หรือการเป่าลมอย่างแรงและเร็ว ลมที่ออกมาจะคล้ายกับสุนัขหอบ ลมอุ่นเหมาะกับการเป่าเสียงที่แผดและจุใจแรงและเร็ว เช่นเสียงที่ใช้โน้ต (Altissimo) คือ เสียงสูงที่ต้องใช้ทักษะขั้นสูงของนักแซกโซโฟน

2) ลมเย็น คือ ลมที่เป่าออกมาแล้วมีความเย็น เช่น ลักษณะของการผิวปากกระแสลมจะมีความเร็วแต่ง่ายในการควบคุม การที่จะเป่าให้แซกโซโฟนให้มีคุณภาพเสียงที่ นุ่มนวล ราบรื่น แผ่วเบา ควรใช้ลมเย็นในการเป่า เวลาบรรเลงแซกโซโฟนนั้น มีการใช้ลมทั้งสองแบบขึ้นอยู่กับนักแซกโซโฟน ว่าต้องการเสียงแบบไหน และการบรรเลงนั้นต้องการสื่ออารมณ์เพลงในรูปแบบได้สามารถเลือกใช้ลมได้ตามความเหมาะสม

สรุปได้ว่า การใช้ลมหายใจที่ถูกต้องในการเป่า จะต้องควบคุมให้หลอดลมเปิดอย่างเต็มที่ตลอดเวลาที่เป่าสามารถทดสอบได้โดยการหายใจเข้าจนเต็มขีดความสามารถของร่างกาย และเมื่อกลืนลมหายใจแล้วยังสามารถพูดได้อยู่ นั่นแสดงว่าระบบการหายใจถูกต้อง การหยุดลมหายใจในขณะที่เป่าตามเครื่องหมายที่กำหนดในตัวโน้ตหรือหยุดตามค่าของตัวโน้ตนั้น ต้องใช้กล้ามเนื้อกะบังลมบังคับในการค้ำลมหายใจ แต่ไม่ควรใช้วิธีการปิดหลอดลมและในขณะที่เป่ากล้ามเนื้อหน้าท้องจะตึงอันเกิดจากแรงดันของกะบังลม กล้ามเนื้อหน้าท้องจะค่อย ๆ เข้าที่ละนิดในขณะที่เป่า แต่กล้ามเนื้อหน้าท้องจะไม่เข้าเร็วจนเกินไปเนื่องจากแรงดันของกะบังลมจะดันให้ลมออกมาสู่ช่องปากของผู้เป่า นอกจากนี้การหมั่นฝึกฝนเอาใจใส่จึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการปฏิบัติเครื่องดนตรี และควรหลีกเลี่ยงการใช้ลมที่ผิดวิธี ซึ่งจะส่งผลเสียต่อเสียงที่ออกมา ทำให้เสียงที่ออกมาไม่มีคุณภาพ หากสามารถกำหนดลมหายใจเข้าออกเป็นไปตามระบบดังที่กล่าวมาแล้วนั้น แสดงว่ามีทักษะพื้นฐานในการใช้ลมที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นหัวใจหลักในการบรรเลงเครื่องเป่าลมไม้ทุกชนิด ซึ่งจะส่งผลดีในอนาคตในการเป็นนักแซกโซโฟน

3.2 การวางปากในการเป่าแซกโซโฟน

สุกรี เจริญสุข (2545: 22-25) ได้กล่าวเกี่ยวกับการวางปากในการเป่าแซกโซโฟนไว้ โดยการวางปากในการเป่าแซกโซโฟนนั้น หมายความว่า อวัยวะที่ใช้ในการเป่าบริเวณปาก ริมฝีปากและ คาง ตลอดจนจนกล้ามเนื้อรอบบริเวณรอบปากที่รัดลึกรอบกำพวดและลิ้นของแซกโซโฟน การวางปาก คือ หัวใจหลักของการเป่าแซกโซโฟน การฝึกเป่าใหม่นั้นผู้ฝึกจะปัญหาอย่างมากในการวางปาก โดยไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรให้ถูกต้องเพื่อจะทำให้เกิดเสียงที่ชัดเจนและมีคุณภาพ เพราะการฝึกเป่าในเบื้องต้นเสียงที่ออกมาจะมีลักษณะคล้าย ๆ กับเสียงของ

ห่านร้อง สร้างความรำคาญแก่ตัวผู้ฝึกเองและผู้ที่อยู่รอบข้างพอสมควร ที่ไม่สามารถเป่าให้ได้เสียงที่ไพเราะตามความต้องการ สาเหตุหลัก ๆ มาจากการวางปากที่ผิดวิธี องค์ประกอบที่สำคัญในการวางปากเพื่อเป่าแซกโซโฟนนั้น ประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบที่ถือว่าเป็นหัวใจในการเป่า คือ โครงสร้างของรูปหน้า กล้ามเนื้อบริเวณปาก และ ตำแหน่งของกำพวดขณะเป่า

การฝึกเป่าแซกโซโฟนนั้น การวางปากจึงเป็นเรื่องที่สำคัญมากเพราะต้นกำเนิดของเสียงนั้น อยู่ที่ปากของผู้เป่าและการใช้ปากควบคุมกำพวดแซกโซโฟน เสียงที่ออกมาจากนั้นจะดีมีคุณภาพได้จะต้องใช้องค์ประกอบของกล้ามเนื้อบริเวณปากให้ทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และถูกต้องตามขั้นตอน การที่จะทำให้ระบบนี้มีประสิทธิภาพสูงสุดจะต้องมีการฝึกฝนเป็นประจำจนเกิดความเคยชินของกล้ามเนื้อ เมื่อกล้ามเนื้อสามารถทำงานได้อย่างอัตโนมัติแล้ว เวลาเป่าเสียงที่ออกมาจะมีคุณภาพที่เท่ากันหรือใกล้เคียงกันทุกครั้งเวลาที่ทำการเป่าแซกโซโฟน นอกจากนี้อองค์ประกอบของการวางปากที่ดีมีความสำคัญมาก เพราะการวางปากสามารถเปลี่ยนเสียงที่เป่าออกมาได้สารพัดตามความต้องการของผู้เป่า หรือตามอารมณ์ของบทเพลงประเภทต่าง ๆ ความเป็นธรรมชาติมากที่สุด ในขณะที่เป่าเป็นสิ่งที่นักแซกโซโฟนทุกคนต้องคำนึงถึง และกระทำให้เกิดเป็นนิสัยที่ติดตัวเราไปตลอด หากปฏิบัติได้ตามขั้นตอนอย่างสมบูรณ์ในทุกกรณีแล้ว สิ่งเหล่านี้จะส่งผลทำให้เกิดทักษะการเป่าที่ดีมีคุณภาพ และเป็นองค์ประกอบหลักในการเป็นนักเป่าแซกโซโฟนที่ดีมีคุณภาพในอนาคต

3.3 สำเนียงการเป่าแซกโซโฟน (Articulation) สำเนียงเป็นเรื่องที่สำคัญมากสำหรับเครื่องเป่าทุกชนิด และนักเป่าแซกโซโฟน การที่จะเป่าให้มีสำเนียงที่ถูกต้องและไม่เพี้ยนมีความไพเราะนั้น ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายประการอาจเป็นเรื่องหลายสำหรับบางคน แต่ในทางตรงกันข้ามอาจจะเป็นเรื่องที่ยากสำหรับหลายคน (สุกรี เจริญสุข, 2545: 30) สำเนียงการเป่าแซกโซโฟน สามารถแก้ไขได้โดยการฟังและทำ ความเข้าใจกับแบบฝึกและบทเพลงประเภทนั้น ๆ ให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง หรือได้รับการเรียนรู้จากครู และนักแซกโซโฟนอาชีพ การเป่าให้มีสำเนียงที่ดีมีความไพเราะนั้น เกิดจากประสบการณ์ในการฝึกและสั่งสมความรู้ทางด้านทักษะการบรรเลงบทเพลงและแบบฝึกต่าง ๆ ซึ่งบทเพลงแต่ละประเภทจะมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในตัวเอง เช่น เพลงคลาสสิก เพลงแจ๊ส เพลงป๊อปปูลา และเพลงพื้นบ้าน เป็นต้น บทเพลงเหล่านี้จะมีสำเนียงเฉพาะตัว เพราะขึ้นอยู่กับคีตกวี หรือนักประพันธ์เพลงที่ต้องการให้บทเพลงของตนเป็นเช่นไร เครื่องหมายทางดนตรีต่าง ๆ จะถูกเขียนกำกับไว้ที่โน้ตอย่างชัดเจน เมื่อทำการบรรเลงเพลงออกมาจะได้ตรงกับความต้องการของคีตกวี หรือนักประพันธ์เพลงนักดนตรีมีหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้สึกของบทเพลงสู่ผู้ฟัง ฉะนั้นการบรรเลงที่ถูกต้องตามเครื่องหมายที่กำกับไว้กับตัวโน้ต และการให้อารมณ์เพลงที่ถูกต้องมีสำเนียงในการบรรเลงที่ตรงตามบทบรรเลงจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับนักเป่าแซกโซโฟน ดังนั้นการที่จะเป่าให้มีสำเนียงที่ถูกต้องและเกิดความไพเราะจะต้องอาศัยเทคนิค และศิลปะการเป่าแซกโซโฟนที่ถูกต้องวิธี

สรุปได้ว่า การที่จะเป็นนักเป่าแซกโซโฟนที่ดี การฝึกฝนและเรียนรู้เทคนิคต่าง ๆ เกี่ยวกับการเป่าแซกโซโฟนนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ทุกองค์ประกอบของเทคนิคการบรรเลงล้วนแล้วแต่เป็นขั้นตอนที่ผ่านการคิดค้น และมีการใช้จริงจนเกิดการยอมรับ และถูกใช้กันอย่างแพร่หลายไปทั่วโลกซึ่งการนำเทคนิคเหล่านี้ไปใช้ขึ้นอยู่กับบทบรรเลง และแนวเพลงที่แตกต่างกันออกไป การที่จะสามารถบรรเลงแซกโซโฟนให้เกิดความไพเราะจำเป็น

อย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้เป็นขั้นตอนจากง่ายไปหายากค่อย ๆ เก็บรายละเอียดและความรู้เกี่ยวกับเทคนิคพื้นฐาน โดยทั่วไปพัฒนาขึ้นไปตามขั้นจนสามารถใช้เทคนิคขั้นสูงได้อย่างชำนาญและถูกต้อง เมื่อนำไปใช้ในการบรรเลงสามารถใช้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมตามบทบรรเลง และแนวเพลงต่าง ๆ เทคนิคการหายใจ เทคนิคการวางปาก และสำเนียงการเป่าแซกโซโฟน จึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่จะเป็นนักแซกโซโฟนทุกคน

องค์ความรู้เกี่ยวกับหมอลำ

1. ความเป็นมาของหมอลำ

ลำการขับร้องของมนุษย์สมัยโบราณจะมีเนื้อหาสั้น ๆ บางทีมีเนื้อหาอยู่เพียงไม่กี่ประโยคเช่น 2-3 ประโยคเท่านั้น แต่ขับล่าวกันไปเวียนมาได้นานถึงครึ่งค่อนวัน ทั้งนี้ลักษณะสังคมยังเป็นเผ่าพันธุ์กลุ่มเล็ก ๆ ที่สัญจรร่อนเร่ไปตามที่ต่าง ๆ ต่อเมื่อมีความก้าวหน้าทางสังคมนั้น ๆ การขับลำยุคแรก ๆ ใช้กรับทำด้วยกระบอกไม้ไผ่หรือซีกไม้ไผ่ เป็นเครื่องเคาะจังหวะ ยังมีร่องรอยเหลืออยู่ในกลุ่มชนเผ่าภูมิลำเนาเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือได้ของจีนทุกวันนี้ ที่มีการเล่นโดยใช้กระบอกไม้ไผ่ขนาดปล้องเดียวสองอัน มาตีกระทบการประกอบจังหวะขับลำ และตระกูลไทย - ลาว ชาวอีสานมีไม้สองอันเรียกกับกับ ตีกระทบประกอบจังหวะหมอลำ ประเพณีลำได้แพร่หลายอยู่แถบลาวใต้ตั้งแต่เวียงจันทน์ลงไปรวมถึงท้องถื่นอีสานของไทยด้วย และมีการเรียกคนลำว่า “หมอ” หมอลำ และเลือกคนเป่าแคนว่า “หมอแคน” (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2532: 30- 31) คำว่า “หมอลำ” จึงเป็นคำพูดติดปากกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ ในสมัยโบราณการศึกษาของชาวบ้านเริ่มต้นจากวัด โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้เล่าเรียนสืบทอดกันมาเรื่องราวทางศาสนาและวรรณคดีได้มีการจารึกลงไว้ในใบลาน คือ มีการเขียนตัวหนังสือทำ หนังสือขอมบรรยายเรื่องราวต่าง ๆ ที่มีผู้ประพันธ์ขึ้นลงไว้ในลานเป็นเล่ม ๆ มากบ้างน้อยบ้างขึ้นอยู่กับความยาวของเนื้อเรื่อง การเรียนหนังสือในสมัยก่อนใช้วิธีจำตัวหนังสือแบบนกขุนทอง คือ หัดอ่านคำศัพท์เป็นคำ ๆ อ่านทบทวนไปมาจนจบเล่ม ผู้มีความจำดีจะสามารถจดจำเรื่องราวต่าง ๆ ได้มาก เรียกว่าท่องจนขึ้นใจแล้วนำเรื่องราวที่จดจำได้มาเล่าสู่คนอื่นฟังลักษณะของตำราในสมัยโบราณนั้นเป็นหนังสือผูกใบลาน วิธีเก็บรักษาหนังสือเหล่านี้ คนโบราณใช้วิธีการนำเอาลำไม้ไผ่มาทะลุปล้องแล้วสอดหนังสือไว้ข้างใน มีฝาปิด อย่างดี และเรียกหนังสือว่า “หนึ่งลำ” ใครที่สามารถจดจำเรื่องราวในหนังสือ “หนึ่งลำ” ได้ชาวบ้านเรียกว่า “หมอลำ” (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2526: 49) ดังนั้นคำว่า “หมอลำ” ในสมัยก่อนจึงหมายถึงคนที่สามารถจำเรื่องราวหรือนิทานในหนังสือ “หนึ่งลำ” ได้เป็นอย่างดีและสามารถฟังได้

ในสมัยแรกเริ่มนั้นสันนิษฐานว่า “หมอลำ” คงจะมีการแสดงในงานของชาวบ้านละแวกใกล้ ๆ กับที่ “หมอลำ” อาศัยอยู่เมื่อมีงานสำคัญ เช่น งานศพ งานทำบุญบ้าน งานเทศกาลประจำปีของหมู่บ้านตาม ฮีตสิบสองคองสิบสี่ สีนจ่างรางวัลอาจจะเป็นค่ายกครัว เช่น ผัวขวพิน เงินเฟื้อง เงินสตางค์แดง หรืออาจจะเป็นของมีค่าที่เจ้าภาพมอบให้เป็นสินน้ำใจเล็ก ๆ น้อย ๆ เรียกว่ามี “คาย” นิดหน่อย “หมอลำ” จึงเป็นเพียงเพื่อนแก้เหงา ต่อมาเมื่อมีคนติดใจกันมากมีการจ้างวานไปลำตามงานต่าง ๆ มากขึ้น ทำให้ “หนึ่งลำ” มีพัฒนาการขึ้นมาเรื่อย ๆ ต่อมาได้มีการนำเอาแคนมาเป่าเป็นดนตรีประกอบ เพื่อเพิ่มความสนใจให้กับผู้ฟัง เวลาลำจะมีคนเป่าแคน คลอเสียงไปด้วย ในสมัยแรกนั้น “หมอลำ” ไม่ค่อยพิถีพิถันเรื่องการแต่งกาย ต่อมาได้มีการคิดหาจุดที่ดึงดูดความสนใจของผู้ฟังมาสวมใส่เวลาเราต้องสร้างเวทีให้ลำ เมื่อในสังคมมีคนลำมากขึ้นมีการแข่งขันกันในด้านกล่าว่าใครจะมีเสียงดีมี

คนติดใจมากกว่ากัน เล่าเรื่องได้มากกว่าน่าสนใจกว่า จึงทำให้เกิดการแสดงเพื่อประชันกลอนเกิดขึ้นหมอลำคนใดมีความรอบรู้เรื่องราวต่าง ๆ ได้มากจะชนะฝ่ายตรงข้าม นี่ก็คือนัยของลำโง้ง ลำไถในยุคแรก ทำให้หมอลำเกิดความขวนขวายหาบทกลอนลำมากขึ้น เพื่อนำมาตอบโต้กับฝ่ายตรงข้ามบางครั้งบางเวลาแสดงหมอลำจะซักถามปัญหากันหนัก ๆ ถ้าใครแพ้ลงเวทีไปเลยมี กลอนลำนั้นผู้นำมักแต่งขึ้นเองโดยอาศัยการจดจำจากหนังสือศิลปะหมอลำนั้นนอกจากจะมีประโยชน์ในด้านให้ความรู้ความบันเทิงแก่ผู้ฟังแล้วในโบราณยังมีคนนำไปใช้ในการรักษาคนไข้อีกด้วยเรียกว่า “ลำผีฟ้า ผีซง” (ทรงเจ้าเข้าทรง) บ้างใช้ลำให้คนฟื้นไข้ใหม่ ๆ ฟัง นับว่าศิลปะหมอลำสามารถแก้ปัญหาชีวิตด้านจิตวิทยาได้อีกด้วย (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2526: 49)

ไพฑูริย์ แพงเงิน (2534: 2-109) ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของหมอลำและหมอแคนว่า “หมอลำ” หมายถึงผู้มีความสามารถในการขับลำหรือขับร้องคำกลอนลำให้เกิดจังหวะที่ไพเราะเพราะพริ้ง และคำว่า “ลำ” เป็นคำกริยา ตรงกับคำว่า “ขับลำของคำกลอนเป็นทำนองต่าง ๆ” คนไทยในภาคกลางรู้จัก “หมอลำ” จากคำว่า “แอ่วลาว” หรือลาวแคน คำว่า “แอ่ว” ในภาษาลาวเป็นคำกริยาแปลว่า “รบเร้า ร้องกวน โยเย ออดอ้อน” แต่ในภาษาเหนือหมายความว่า “ไปเที่ยว ไปชม” ไม่ได้แปลว่าร้อง หรือลำแต่อย่างใด น่าจะเป็นคำเรียกอุปโลกน์ขึ้นมาประโยชน์ของการฟังลำคือ

1. หมอลำให้ความไพเราะและสนุกสนาน

2. ให้ความรู้ทั้งในด้านคติโลกและศีลธรรม เช่น ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ การทำมาหากิน ขนบธรรมเนียมประเพณี

3. ให้ปฏิภาณและไหวพริบในการโต้ตอบและแก้ไขปัญหา ให้เป็นคนเฉลียวฉลาดเพราะในกลอนลำนั้นมักจะแทรกคำกลอนที่เป็นสุภาษิต คำคม เรียกว่า “พญา” ไว้ตลอดเวลา สำหรับผู้ที่เป็หมอลำนั้นจะต้องมีคุณสมบัติพิเศษกว่าคนธรรมดา คือ ต้องเป็นคนที่มีความรู้ มีไหวพริบปฏิภาณเฉลียวฉลาด มีความจำดี มีความเพียรพยายามในการท่อง มีน้ำเสียงดี มีรูปร่างหน้าตา และมีมารยาทอ่อนโยนนุ่มนวล จึงจะประสบความสำเร็จในอาชีพ “หมอลำ” การเรียนและฝึกฝนเป็นหมอลำนั้นไม่สามารถกำหนดระยะเวลาได้ตายตัว 3 ปี 4 ปีบ้างหรือ 7-8 ปี ทั้งนี้แล้วแต่ผู้ฝึกเอง

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2528: 15) อธิบายว่าการละเล่นที่จัดว่าเป็นมรดกอีสานสามารถแสดงถึงผู้มีปัญญาที่สั่งสมสืบทอดจนถือเป็นสมบัติของสังคมและแสดงถึงภูมิปัญญาของปัจเจกชน คือ หมอลำ ซึ่งการลำเป็นการขับร้องลำตามทำนองท้องถิ่น โดยมีแคนเป็นเครื่องดนตรีประกอบ ซึ่งเป็นมหรสพที่พัฒนาจากการอ่านหนังสือหูกมาเป็นกาแสดงบทบาทตามจริง อาศัยเสียงและท่าทางแบบชายจริงหญิงแท้ การลำมีหลายประเภท แต่ลำกลอนเป็นสื่อแสดงภูมิประเทศของอีสานได้เด่นชัด

อุดม บัวศรี (2528: 88-99) กล่าวว่า หมอลำมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวอีสานและเป็นที่ยอมรับมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเจริญทางด้านเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของดนตรีอีสานมาช้านาน หมอลำเป็นส่วนหนึ่งในวิญญานทั้ง 5 ของชาวอีสานอันได้แก่ ลาบ ข้าวเหนียว ส้มตำ หมอลำ หมอแคน ซึ่งมีมานานแล้วนับหลาย ร้อย ๆ ปีมีการพัฒนาที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยตลอด

นรินทร์ พุดลา (2540: 172) วิเคราะห์แล้วพบว่าหมอลำนั้นเป็นอาชีพเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านอีสานที่ช่วยให้คนมีงานทำ มีเศรษฐกิจที่ดีขึ้น เมื่อเป็นอาชีพที่ทำรายได้แล้วจึงมีความจำเป็นที่ต้องให้ความสำคัญกับตลาดและปรับเปลี่ยนให้ทันยุคสมัยอยู่เสมอ

สรุปความหมายของหมอลำได้ว่า เป็นลักษณะของการศิลปะการแสดงพื้นบ้านของชาวอีสาน และชาวลาว เนื้อหาที่ใช้ในการแต่งกลอนลำนั้นเป็นการเล่าเรื่อง หรือนิทาน หรือคำสอนทางพระพุทธศาสนา มีลักษณะแสดง โดยมีแคนเป็นเครื่องดนตรีประกอบ เรื่องที่นำมาเล่าต้องเป็นเรื่องราวที่มาจากวรรณกรรม เช่น เรื่องการะเกด สีนไห และนิทานชาดก เป็นต้น หมอลำมีบทบาทสร้างความบันเทิงให้แก่คน ในชุมชนและกลมเกลียวสังคม บันทึกคำสอน ปรัชญาของชุมชนอีสาน ที่สืบทอดต่อๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่น นอกจากจะสร้างความบันเทิงแล้ว ยังเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้แก่ตัวหมอลำและนักดนตรี และมีผู้คนจำนวนไม่น้อยที่มีความต้องการศึกษาและเรียนเพื่อเป็นหมอลำ ทั้งหมอลำฝ่ายหญิงและหมอลำฝ่ายชาย เพราะถ้าหากมีชื่อเสียงนั้นหมายถึงรายได้ที่จะตามมา ดังนั้นหมอลำจึงมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับสังคมชาวนับแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน

2. ประเภทของหมอลำ

การลำมีหลายประเภท มีผู้สนใจศึกษาค้นคว้าเรื่องของหมอลำแบ่งประเภทตามรูปแบบการแสดง วิธีขับร้อง หรือวัตถุประสงค์ที่แปลกแตกต่างกันออกไป ดังนี้

กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ (กรมศิลปากร, 2531: 12-15) แบ่งประเภทของหมอลำออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ หมอลำเรื่อง หรือหมอลำหมู่ หมอลำกลอน หมอลำเพลิน หมอลำประยุกต์ หมอลำผีฟ้า

เจริญชัย ชนโพธิ์ (2526: 21) แบ่งประเภทหมอลำตามขั้นตอนของวิวัฒนาการและลักษณะเฉพาะอย่าง ได้ 5 ประเภท ดังนี้

1. หมอลำพื้น คือ ผู้นำผู้ชายที่ลำเกี่ยวกับเรื่องนิทานต่าง ๆ
2. หมอลำกลอน คือ หมอลำฝ่ายหญิง และหมอลำฝ่ายชาย ที่ลำเกี่ยวกับเรื่องราวของความรักตอบโต้กัน
3. หมอลำหมู่ เป็นคณะหมอลำที่ทำเป็นเรื่อง ซึ่งใช้ทำนองร้องที่สนุกสนาน
4. หมอลำเพลิน เป็นคณะหมอลำที่ลำเรื่องได้ใช้ทำนองร้องที่สนุกสนาน
5. หมอลำผีฟ้า เป็นคณะหมอลำ ที่ดำเนินการรักษาคนเจ็บไข้

อุดม บัวศรี (2528: 77) กล่าวว่า คนที่ชำนาญในการลำอาจต้องใช้กลอนในทำนองต่างกันแล้วแต่ว่าใครจะถนัด หรือแล้วแต่ยุคใด เป็นการลำแบบใด โอกาสที่ลำชนิดต่าง ๆ จะมาอยู่ในยุคเดียวกันมักจะมึ้น้อย จึงทำให้การกำหนดหมอลำประเภทต่าง ๆ นั้นแบ่งยุคสมัยไปในตัวด้วย ดังนี้

1. หมอลำพื้น หมายถึงหมอลำเรื่องนิทาน ตำนานชาดก พุทธทำนาย ตลอดจนเรื่องเล่าต่าง ๆ อันอาจโน้มน้าวจิตใจคนให้โน้มเอียง เชื่อถือไปตามกลอนลำนั้นได้
2. หมอลำคู่ คือ หมอลำที่เป็นชายหนึ่ง หญิงหนึ่ง ลำคู่กัน แข่งกัน หรือประชันกัน
3. หมอลำหมู่ เครื่องหมอลำที่ลำกันเป็นหมู่คณะที่ลำเป็นเรื่อง มีคนลำมาก มีดนตรีเพิ่มนอกจากแคนตัวเดียวมีบทเจรจา

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การแบ่งประเภทของการลำนั้น จะแบ่งตามรูปแบบการแสดงวิธีการ ขับร้อง ยุคสมัย และวัตถุประสงค์ในการใช้หมอลำที่แปลกแตกต่างกันออกไปตามวาระและโอกาสของชุมชนและสังคม หมอลำสามารถแบ่งตามหน้าที่ที่รับใช้สังคมเป็นสองประเภท คือ หมอลำที่แสดง เพื่อความบันเทิงเป็นลักษณะของมหรสพที่ใช้ในงานประเพณีประจำปี และงานบุญสิบสองเดือนของชาวอีสาน ที่ยึดถือปฏิบัติกันมา นั่นคือ ลักษณะของฮิตสิบสองครองสิบสี่ เช่น หมอลำหมู่ หมอลำพื้น หมอลำกลอน หมอลำเรื่อง หมอลำเพลิน หมอลำซิ่ง ซึ่งแต่ละอย่างจะมีลักษณะแตกต่างกัน และ หมอลำที่แสดงในพิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับเรื่อง ผีसाทเวทดาหรือผีบรรพบุรุษ คือ หมอลำผีฟ้า เป็นการลำที่มีจุดประสงค์เพื่อการรักษาคนป่วย และพยากรณ์ดินฟ้าอากาศ

3. บทบาทของหมอลำต่อสังคมอีสาน

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2528: 211) กล่าวถึงบทบาทหมอลำต่อสังคมอีสานไว้ว่า หมอลำมีบทบาทสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ บทบาทด้านพิธีกรรม และบทบาทด้านมหรสพ หมอลำที่มีบทบาทด้านพิธีกรรม คือ หมอลำผีฟ้า การลำผีฟ้าเป็นการลำเพื่อเยี่ยวยารักษาความเจ็บไข้ แนะนำเพื่อขอคำทำนายเกี่ยวกับชะตาบ้านเมือง พิธีกรรมทั้ง 2 ลักษณะนี้สัมพันธ์กับองค์ประกอบของสังคมด้านความเชื่อ ระบบการผลิตและระบบเศรษฐกิจ การลำผีฟ้ามีบทบาทโดยตรงในเรื่องต่อไปนี้ ผ่อนคลายความตึงเครียดในสังคม ควบคุมพฤติกรรมสังคมให้เป็นไปตามบรรทัดฐาน สร้างเอกภาพในการอยู่ร่วมกันในกลุ่มชนที่นับถือผีฟ้าตัวเดียวกัน ส่งเสริมดนตรีพื้นบ้านและการละเล่นพื้นบ้านบางอย่าง ลดช่องว่างระหว่างวิถีชีวิตแบบเก่าและแบบใหม่บางส่วน แต่เดิมหมอลำเป็นการแสดงที่คนเอาใจใส่น้อย บางท้องถิ่นหรือว่าหมอลำเป็นการเดินกินรำกินไม่ยากคบหาสมาคมด้วย แต่บางท้องถิ่นตอบรับว่าหมอลำเป็นผู้ที่มีความสามารถในการแสดงศิลปะของชาวอีสาน ต่อมาหมอลำได้กลายเป็นอาชีพ เป็นที่ยอมรับ และมีอิทธิพลต่อสังคมบ้าง คือ

3.1 ให้ความบันเทิง ในฐานะที่เป็นมหรสพอย่างหนึ่งที่ชาวบ้านนิยมว่าจ้างหมอลำไปแสดงในงานที่สำคัญ เช่น งานบวช งานศพ งานกฐิน ผ่าป่า ขึ้นบ้านใหม่ หากงานใดไม่มีหมอลำไปแสดง ถือว่างานนั้นไม่ใหญ่จริง เจ้าภาพไม่ร่ำรวยพอ เมื่อมีงานเทศกาลจะนำเงินส่วนหนึ่งไปว่าจ้างหมอลำมาเสพกันโดยเฉพาะ หมอลำจึงเป็นความเพลิดเพลินเป็นหลักใหญ่

3.2 ให้ความรู้ด้านจริยธรรม การสั่งสอนในรูปแบบหมอลำผู้ฟังจะได้ติดตามและนำไปปฏิบัติ เช่น นิทานชาดก นิทานกลอนสอนใจ คำบรรยายพระธรรมคำสอนคติโลกคติธรรมต่าง ๆ จะเห็นได้อย่างชัด เช่น ในหมอลำโจทย์

3.3 ทำหน้าที่เป็นสื่อสารมวลชน เมตตาเสียงช่วยเหลือรัฐบาลในการพัฒนาประเทศโดยการให้ข่าวความเคลื่อนไหว ในทางบริหารงานของรัฐบาลในด้านพัฒนาชุมชนเป็นกระบอกเสียงทางการเมือง ช่วยเผยแพร่ประชาธิปไตย และแก้ปัญหาที่สำคัญ

3.4 ศิลปะการแสดงหมอลำมีส่วนอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นเมืองและส่งเสริมให้แพร่หลายในการแสดงหมอลำทั้งหมอลำหมู่ และหมอลำกลอนนั้น ผู้แสดงได้นำนิทานชาดกวรรณกรรมคำสอนวรรณกรรมนิทาน ซึ่งเป็นมรดกทางวรรณกรรมของชาวพื้นเมืองไปแต่งเป็นลำกลอนโดยรักษาเนื้อเรื่องไว้ตามแบบฉบับเดิมเพียงแต่นำไปเขียนให้เหมาะสมแก่การแสดง เมื่อหมอลำนำวรรณกรรมเรื่องใดไปแต่งเพื่อแสดง ประชาชนทั้งที่รู้หนังสือและอ่านหนังสือ

ไม่ออกมีโอกาสที่จะได้รับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับวรรณกรรมเรื่องนั้นๆ เป็นการอนุรักษ์นิทานและวรรณกรรมมิให้สูญหายไปจากความสนใจและความทรงจำของชาวบ้าน

สรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับหมอลำได้ดังนี้ หมอลำเป็นศิลปะการขับร้องเพลงพื้นบ้านและการแสดงพื้นบ้านของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความหมายสองอย่าง อย่างแรก หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญในการขับลำนำ หรือการขับร้อง โดยการท่องจำจากกลอนลำหรือบทกลอน ที่มีผู้ประพันธ์ขึ้นเป็นภาษาถิ่นอีสาน อย่างที่สอง หมายถึง ศิลปะการแสดงพื้นเมือง หรือมหรสพอย่างหนึ่งของชาวอีสานการเปล่งเสียงขับร้องได้ หมอลำกำเนิดขึ้นครั้งแรกเมื่อใดไม่มีหลักฐานแน่ชัด เพราะไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่สันนิษฐานว่าอาจเกิดจากการสวดอันวอน ความเชื่อเรื่องผีฟ้า ผีแถน และผีบรรพบุรุษตามความเชื่อดั้งเดิม หรือเกิดจากธรรมเนียมการอ่านหนังสือผูกซึ่งเป็นวรรณกรรมพื้นบ้านที่มีการจารลงในใบลาน และการเทศน์ลำหนังสือผูกของพระสงฆ์ หรือเกิดจากการเกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาว เนื่องในโอกาสต่าง ๆ หมอลำแบ่งเป็นสองประเภท คือ หมอลำที่แสดงเพื่อความบันเทิง เช่น หมอลำหมู่ หมอลำพื้น หมอลำกลอน หมอลำเรื่อง หมอลำเพลิน หมอลำซิ่ง ซึ่งแต่ละอย่างจะมีลักษณะแตกต่างกัน และ หมอลำที่แสดงในพิธีกรรม ได้แก่ หมอลำผีฟ้า เป็นการลำที่มีจุดประสงค์สองอย่างคือ รักษาคนป่วย และพยากรณ์ดินฟ้าอากาศ ซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวและนับถือของชาวบ้าน และชุมชน

องค์ความรู้ใหม่

1. องค์ความรู้การบรรเลงแซ็กโซโฟนหมอลำ

ดนตรีเป็นศิลปะเกี่ยวกับเสียงที่ใช้การบรรเลงของเครื่องดนตรีหรือเสียงขับร้องเป็นสื่อ ทำให้ผู้ฟังเกิดความสะเทือนใจ เกิดอารมณ์สอดคล้องกันไปเกี่ยวกับบทเพลงที่ได้รับฟังอยู่ เสียงเครื่องดนตรีต่างๆ ต้องอาศัยวิทยาศาสตร์เข้าช่วยประดิษฐ์ให้เกิดเป็นเสียงที่ไพเราะ เป็นเสียงที่ละเอียดที่เกิดจากการสร้างขึ้นด้วยความตั้งใจ ด้วยการประดิษฐ์เสียงอย่างประณีตและบรรจงของมนุษย์เพื่อให่มนุษย์ด้วยกันฟัง มนุษย์เป็นผู้สร้างมาตรฐานของความไพเราะ โดยอาศัยความรู้สึกที่ดีเอาเสียงที่ไพเราะงดงาม นำเสียงแต่ละเสียงมาเรียงร้อยให้ประติดประต่อกันจนกลายเป็นบทเพลงที่ไพเราะ ดนตรีเป็นศิลปะที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการใช้ตามความปรารถนาของมนุษย์ ซึ่งดนตรีอาจจะรับใช้ในฐานะที่เล่นสว่นประกอบของพิธีกรรม หรือดนตรีอยู่ในฐานะความบันเทิง (สุกรี เจริญสุข, 2550)

ดนตรีพื้นบ้านอีสานเป็นดนตรีที่แสดงออกถึงความนึกคิด ตลอดจนความเชื่อและเนื้อหาสาระของดนตรีมีทั้งความรู้และความบันเทิง ดนตรีพื้นบ้านอีสานจึงมีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นอีสานที่สำคัญ ภาษา ท่วงทำนอง และลีลา นอกจากนี้วัฒนธรรมทางดนตรีกลุ่มใหญ่ที่สุดของชาวอีสานการขับร้องเรียกว่าลำ โดยจะลำประกอบแคนเป็นเครื่องดนตรีที่ประสานการลำให้กลมกลืนกันนิยมเรียกว่าหมอลำ เพลงลูกทุ่งหมอลำ คือ การผสมผสานคำร้องทำนองกับลำเพลินเข้าด้วยกันกับเพลงลูกทุ่ง และมีการผสมผสานดนตรีพื้นบ้านกับดนตรีสากล ต่อมามีการนำเอาวาทลำ (ทำนองลำ) หลากหลาย เช่น ลำเพลิน ลำเต้ย ลำซอนแกน ลำแพน มาผสมผสานสลับกับทำนองของ เพลงลูกทุ่งพร้อมทั้งนำเครื่องดนตรีสากลขึ้นเอกของบทเพลงมาเดี่ยว ได้แก่ แซ็กโซโฟน ออร์แกน กีตาร์ ผสมผสานกับเครื่องดนตรีพื้นบ้าน (เจริญชัย ชนไฟโรจน์, 2526)

จะเห็นว่าเครื่องดนตรีที่มีบทบาทในการบรรเลงประกอบหมอลำนอกจากแคนแล้ว ยังมีเครื่องดนตรีสากลประเภทเครื่องเป่าลมไม้ คือ แซกโซโฟนที่มีบทบาทในการบรรเลงประกอบลำ ด้วยเสียงที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัว ให้ความรู้สึกที่หลากหลาย ทั้งเศร้า สนุกสนานและเร้าใจ สร้างสีสันให้การแสดงหมอลำเป็นอย่างดี ซึ่งหมอลำทุกวงจะขาดเสียมิได้ และมีความต้องการนักบรรเลงแซกโซโฟนที่มีประสบการณ์และฝีมือดีมาเป่าสมานชิกของวง สร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ นักแซกโซโฟน จนมีผู้คนจำนวนหนึ่งอยากจะเรียนแซกโซโฟน เพื่อนำมาประกอบอาชีพเป็นนักดนตรีในวงหมอลำ

แซกโซโฟนเป็นเครื่องดนตรีที่ได้รับความนิยมในวงดนตรีลูกทุ่งหมอลำ นักเรียบเรียงเพลงลูกทุ่งหมอลำได้นำเอาแซกโซโฟนไปใช้เป็นเครื่องดนตรีเพื่อสร้างสีสันและเสน่ห์ให้กับบทเพลงเป็นจำนวนมาก และมีผู้คนจำนวนมากสนใจฝึกแซกโซโฟนหมอลำเพิ่มขึ้นในปัจจุบัน ดังนั้นองค์ความรู้การบรรเลงแซกโซโฟนหมอลำ โดยมีวิธีการเริ่มเรียนแซกโซโฟนหมอลำเริ่มต้นจากการฝึกเป่าแซกโซโฟนเบื้องต้น โดยการฝึกด้วยตนเองและศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมกับนักดนตรี ที่มีประสบการณ์ในการเป่าแซกโซโฟนหมอลำ จากนั้นการฟังบทเพลงและลายแซกโซโฟนบรรเลง ฝึกถอดโน้ตเพลงด้วยวิธีการจำแล้วบันทึกโน้ตเป็นโน้ตสากล โดยส่วนมากมักจะใช้วิธีการจำทำนองมากกว่าการบันทึกโน้ต ในการบันทึกโน้ตเพลงนักแซกโซโฟนที่ไม่สามารถอ่านโน้ตสากลได้ จะใช้วิธีการบันทึกเป็นโน้ตไทยเพื่อง่ายต่อการจำและการฝึกเล่น วิธีการฝึกเป่าแซกโซโฟนในระยะแรกเรียนรู้วิธีการจับ การเป่าโน้ตเสียงต่าง ๆ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับระบบนิ้วและโน้ต

เนื้อหาในการเรียนรู้แซกโซโฟนหมอลำ ผู้ฝึกต้องมีความรู้พื้นฐานทางดนตรีสากลและดนตรีพื้นบ้านพอสมควร เช่น ดานดนตรีสากล ผู้เป่าแซกโซโฟนหมอลำต้องมีความรู้เกี่ยวกับการอ่านโน้ต การบันทึกโน้ต บันทึกเสียง การเปลี่ยนบันไดเสียง ทักษะการฟังเพลงเพื่อการถอดโน้ตสากล เป็นต้น ด้านดนตรีพื้นบ้าน ผู้เป่าแซกโซโฟนหมอลำต้องมีความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างของเพลงลูกทุ่งหมอลำ การบันทึกโน้ตดนตรีไทย การฝึกเป่าเพลงพื้นบ้าน เพลงลูกทุ่งหมอลำ เพลงลูกทุ่ง การฟังเพลงเพื่อตีความในการบรรเลงแซกโซโฟนให้เกิดความไพเราะเทคนิคในการบรรเลงแซกโซโฟนหมอลำ ผู้ฝึกต้องมีวิธีการฝึกและเทคนิคในการบรรเลงเพื่อสร้างสรรค์ให้เกิดความไพเราะโดยทั่วไปแล้วเทคนิคในการบรรเลงแซกโซโฟนหมอลำ มักมีคำศัพท์ที่นิยมใช้เรียกเทคนิคการเป่าแบบต่าง ๆ ทั้งตามแบบสากลและเฉพาะกลุ่มของนักแซกโซโฟน หมอลำ เช่น การควบคุมลักษณะเสียง (Articulation) การแปรทำนอง (Variation) การดนตรีทำนอง (Improvisation) โน้ตสะบัด (Trill)

ดังนั้นการพัฒนาแซกโซโฟนที่เข้ามามีบทบาทในหมอลำ ในช่วงแรกเริ่มมีการคิดหาเครื่องดนตรีใหม่ที่สามารถมาบรรเลงเข้ากับเครื่องดนตรีเดิมที่บรรเลงอยู่แล้ว เช่น แคน โหวด พิณ โปงลาง จึงคิดหาเครื่องดนตรีทางตะวันตกเข้ามาใช้ ซึ่งขณะนั้นโทรทัศน์และวิทยุเข้ามามีบทบาทของการฟังเพลงมากขึ้นในอีสาน ทำให้ศิลปินหลาย ๆ คนได้ฟังเพลงลูกทุ่ง ลูกกรุง และเพลงทางภาคกลาง จึงเกิดความคิดน่าจะนำเครื่องดนตรีแซกโซโฟนเข้ามาบรรเลงประกอบการแสดงหมอลำ เพื่อสร้างความแปลกใหม่ในการแสดง โดยแรกเริ่มการบรรเลงใช้การเป่าตามเนื้อลำนตามประเภทต่าง ๆ ลำเพลิน ลำเรื่องต่อกลอนต่าง ๆ และได้มีการนำเอาแซกโซโฟนไปอัดเพลงหมอลำและนำเทคนิคใหม่ ๆ ในการบรรเลงแซกโซโฟนเพื่อให้ความน่าสนใจมากขึ้น

2. กระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงแซกโซโฟนประกอบการแสดงหมอลำ

กระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงแซกโซโฟนประกอบการแสดงหมอลำนั้น มีกระบวนการเพื่อให้ความรู้แก่ศิษย์เป็นลำดับขั้น โดยเริ่มจากง่ายไปหายาก ส่วนความสามารถของแต่ละคนหลังจากที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ นั้น ขึ้นอยู่กับความขยันและการพัฒนาตนเอง โดยมีกระบวนการ 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้ (ฤกษ์ ธิพย์อักษร, 2561)

ขั้นที่ 1 วิธีการเลือกบุคคลเข้ามาเรียน ในการคัดเลือกบุคคลนั้น ให้มีความสำคัญกับผู้ที่มีสนใจอยากมาศึกษาเกี่ยวกับการบรรเลงแซกโซโฟนประกอบการแสดงหมอลำอย่างเท่าเทียมกันทุกคน ขอให้มีความรักในการเล่นดนตรีและหมอลำ

ขั้นที่ 2 เนื้อหาและระยะเวลาในการถ่ายทอดความรู้ การถ่ายทอดเริ่มจากการทำความเข้าใจในประวัติความเป็นมาของการนำเอาแซกโซโฟนมาบรรเลงประกอบการแสดงหมอลำความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับแซกโซโฟน วิธีการเป่าและการไล่ระดับเสียง การไล่บันไดเสียงทั้งบันไดเสียงเมเจอร์ และบันไดเสียงไมเนอร์ เมื่อฝึกให้คล่องแล้ว จึงเริ่มให้ฝึกบรรเลง โดยกำหนดให้ฝึกบรรเลงจากง่ายไปหายากตามลำดับมีทั้งหมด 4 บทฝึก ซึ่งมีการบันทึกโน้ตคล้ายกับโน้ตเพลงไทยเดิมและบรรเลงในบันไดเสียงอีไมเนอร์ (Em)

ขั้นที่ 3 เทคนิคและวิธีการถ่ายทอดความรู้ เริ่มกระบวนการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องการบรรเลงแซกโซโฟนประกอบการแสดงหมอลำ โดยเริ่มจากการเรียนรู้ในจังหวะจากนั้นจึงนำเข้าสู่กระบวนการถ่ายทอดเทคนิคการบรรเลงแซกโซโฟน คือ เทคนิคการใช้ลมหายใจและการควบคุมด้วยลิ้นที่ถูกต้อง การเป่าเสียงระรัว การทริล (Trill) การเบนด์เดอร์ (Bender) ในบางครั้งอาจเรียกว่าการโน้ตเสียง รวมถึงเทคนิคการสะบัด (Grace note) การสะบัดหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าโน้ตประดับ ผู้ถ่ายทอดจะสาธิตให้ดู จากนั้นให้ผู้รับการถ่ายทอดทำตาม และฝึกจนชำนาญเพราะเป็นเทคนิคที่มีความสำคัญและต้องใช้ในการบรรเลงเพื่อให้เกิดความไพเราะ

ขั้นที่ 4 ทดสอบและประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อทดสอบความรู้หลังการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้รับการถ่ายทอด มีวิธีการทดสอบ เพื่อประเมินการเรียนรู้ จากการสังเกตความสามารถจดจำบทฝึกและลายที่ได้รับการถ่ายทอดไปแล้วนั้นแม่นยำเพียงใด โดยให้บรรเลง และให้ท่องทำนองให้ฟัง เพื่อตรวจสอบความถูกต้องตามโน้ตเพลง จังหวะทำนอง และสามารถใช้เทคนิคต่าง ๆ ที่ได้รับการถ่ายทอดได้อย่างถูกต้องเหมาะสม มีความไพเราะ และน่าสนใจเพียงใด และนอกจากนี้ยังสังเกตเรื่องปฏิภาณไหวพริบต่าง ๆ ขณะบรรเลงว่ามีการใช้ความคิดสร้างสรรค์ของตนเองเข้าไปในแบบฝึกและลายที่ถ่ายทอดให้ ว่าทำได้ดีเพียงใด หลังจากการสังเกตการบรรเลงในลักษณะต่าง ๆ แล้ว หากยังบรรเลงได้ไม่ดีจะเพิ่มเติมและช่วยปรับปรุงเทคนิคการบรรเลงให้ จากนั้นให้นำไปปรับปรุงการบรรเลงให้ดีขึ้น จนสามารถออกแสดงต่อสาธารณะชนได้โดยในช่วงแรกมีผู้ถ่ายทอดจะคอยดูแลให้คำแนะนำอยู่เสมอ เมื่อเห็นว่าผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดสามารถบรรเลงได้ดี และผ่านเกณฑ์ที่ตั้งไว้แล้ว สามารถก้าวไปสู่การเป็นนักดนตรีหมอลำอาชีพ ถือว่ากระบวนการถ่ายทอดเสร็จสมบูรณ์

ดังนั้น เทคนิคในการบรรเลงแซกโซโฟนประกอบการแสดงหมอลำ เทคนิคต่างๆ ที่พบในการบรรเลง คือ ลูกโย่น ลูกไถ ลูกสั้นนิ้ว ลูกเดิน ลูกสะเด็ด ลูกนอกเสียง นอกจากนั้นเทคนิคในการบรรเลงแล้วบทเพลงเป็นปัจจัยทำให้การบรรเลงประสบความสำเร็จได้ ผู้บรรเลงจะต้องมีความเข้าใจและศึกษาหมอลำแต่ละชนิดและเข้าใจทำนองลาย

พื้นบ้านอีสานเป็นอย่างดี เช่น ลายเตี้ย ลายลำเพลิน และลายเพลงอื่นๆ เช่น เพลงลูกทุ่ง และลูกกรุง เพื่อสร้างสีสันของเสียงเพลงให้เกิดดนตรีใหม่ ๆ ที่ได้รับความนิยมได้

บทสรุป

1. องค์ความรู้การบรรเลงแซกโซโฟนหมอลำ

วิธีการเริ่มเรียนแซกโซโฟนหมอลำ ผู้เรียนต้องเริ่มต้นจากการฝึกเป่าเบื้องต้นเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเป่าแซกโซโฟน เนื้อหาในการเรียนรู้แซกโซโฟนหมอลำต้องมีความรู้พื้นฐานทางดนตรีสากลและดนตรีพื้นบ้าน เช่น ด้านดนตรีสากล การอ่านโน้ต การบันทึกโน้ต บันไดเสียง การเปลี่ยนบันไดเสียง (Transposition) สำหรับแซกโซโฟนกับเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ ทักษะการฟังเพลงเพื่อการถอดโน้ตสากล ด้านดนตรีพื้นบ้านต้องมีความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างของเพลงลูกทุ่งหมอลำ การบันทึกโน้ตดนตรีไทย การฝึกเป่าเพลงพื้นบ้าน เพลงลูกทุ่งหมอลำ เพลงลูกทุ่ง หรือเพลงที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ การฟังเพลงเพื่อตีความบทเพลงเพื่อความไพเราะ (Interpretation) สวนเทคนิคในการบรรเลงแซกโซโฟนหมอลำ ได้แก่ การควบคุมลมในการเป่าและการใช้ลิ้นเพื่อให้อุณหภูมิเสียงที่ดี การวางนิ้วที่เหมาะสมและการใช้นิ้วแทนเพื่อความล่องตัวของการเล่น การปฏิบัติตามเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ทางดนตรีและการถ่ายทอดความรู้สึกในเพลง ซึ่งผู้ฝึกแซกโซโฟนหมอลำควรเข้าใจถึงลักษณะของวิธีการเป่าตามลักษณะของลายหรือทำนอง เช่น การเป่าแบบลำเพลิน ลำเตี้ย การเป่าประกอบจังหวะรำวง จังหวะสามช่า การเป่าประกอบบทเพลงต่าง ๆ การไหลแซกโซโฟน (การดันทำนอง) เพื่อประกอบการดำเนินทำนองในท่อนลำของบทเพลง และการสร้างสรรค์ทำนองเพื่อความไพเราะสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษณะ ทิพย์อักษร (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงแซกโซโฟนประกอบการแสดงหมอลำของอาจารย์สำราญ บุปผาวาสน ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการเรียนรู้แซกโซโฟนหมอลำได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องจนมีความเชี่ยวชาญและมีเทคนิคการบรรเลงที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง กระบวนการถ่ายทอดความรู้โดยให้ฝึกการบรรเลงตามบทฝึกเป็นการเรียนการสอนแบบสาธิตเป็นตัวอย่างให้ปฏิบัติตาม และสอดแทรกกลเม็ดวิธีการบรรเลงการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านและนักดนตรี เพื่อสร้างชุดฝึกทักษะปฏิบัติแซกโซโฟนหมอลำ ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างชุดฝึกทักษะหรือแบบฝึกหัดที่เป็นมาตรฐาน แล้วทำการสังเคราะห์เนื้อหาต่าง ๆ แบ่งหัวข้อและเนื้อหาให้เป็นลำดับจากง่ายไปหายาก มีการทดสอบท้ายบทในแต่ละบทและการประเมินผลของการฝึกปฏิบัติเนื้อหาที่จำเป็นอย่างยิ่งในชุดฝึกทักษะ ได้แก่ ทฤษฎีดนตรีสากลขั้นพื้นฐาน การเป่าแซกโซโฟนขั้นพื้นฐานหลักการในการสร้างชุดฝึกทักษะปฏิบัติสอดคล้องกับงานวิจัยของมงคล ภริมณครุฑ ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบฝึกคลาริเน็ตเพื่อการบรรเลงเพลงไทย: กรณีศึกษาเพลงเดี่ยวพญาโคกวัดตุประสงคเพื่อ 1) สังเคราะห์เพลงเดี่ยวพญาโคกสำหรับคลาริเน็ต โดยเน้นแนวทางการอนุรักษ์ความเป็นไทยควบคู่กับการรักษาแบบแผนการปฏิบัติเครื่องดนตรีที่ถูกต้องและสอดคล้องกับอัตลักษณ์เฉพาะของคลาริเน็ต 2) พัฒนาแบบฝึกที่สามารถพัฒนาทักษะในการบรรเลงคลาริเน็ตผลการวิจัยพบว่า 1) เพลงเดี่ยวพญาโคกที่สังเคราะห์ขึ้นมีลักษณะบูรณาการความรู้ทางทฤษฎีและทักษะทั้งดนตรีไทยและดนตรีตะวันตก กล่าวคือ ด้รรักษาทำนองแบบไทยไว้ พร้อมกบยึดหลักการปฏิบัติทักษะคลาริเน็ตตามอย่างตะวันตก โดยประยุกต์ใช้เม็ดพรายแบบไทยตามความ

เหมาะสม 2) การพัฒนาแบบฝึกมีการจัดลำดับขั้นตอนจากง่ายไปยาก มีส่วนการเตรียมความพร้อม และแบบฝึกเมื่อดำเนินการที่ประยุกต์ตามแบบไทย โดยพัฒนาให้สอดคล้องกับการฝึกเพื่อความคล่องแคล่ว แข็งแรงของนิ้ว และการเรียนรู้สํานวนกลอนแบบเพลงไทย

2. กระบวนการถ่ายการบรรเลงแซกโซโฟนประกอบการแสดงหมอลำ พบว่า เริ่มทำการถ่ายทอดความรู้โดยการกำหนดเนื้อหาและระยะเวลาในการถ่ายทอดความรู้ ในส่วนเนื้อหาจะเริ่มจากประวัติความเป็นมาของการนำเอาแซกโซโฟนมาบรรเลงประกอบการแสดงหมอลำความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับแซกโซโฟน วิธีการเป่าแซกโซโฟนที่ถูกวิธี การไล่ระดับเสียงและบันไดเสียงทั้งบันไดเสียงเมเจอร์ และบันไดเสียงไมเนอร์ ให้ได้เสียงที่มีคุณภาพและไม่เพี้ยน จากนั้นจึงเริ่มให้มีการฝึกบรรเลง ขั้นนี้จะเป็นขั้นตอนการถ่ายทอดที่สำคัญมาก เมื่อผู้ถ่ายทอดได้สอนตามวิธีการเป่าแซกโซโฟนตามขั้นตอนและสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องทุกอย่างแล้ว จากนั้นจึงเริ่มให้ฝึกการบรรเลงตามบทฝึกการบรรเลงแซกโซโฟนหมอลำที่ท่านคิดค้นขึ้นมาเป็นรูปแบบของลายลำเพลิน โดยวิธีการบรรเลงเป็นตัวอย่างและให้ลูกศิษย์ปฏิบัติตามเมื่อลูกศิษย์สามารถปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้องแล้ว จึงเริ่มสอดแทรกกลเม็ดวิธีการบรรเลง และเทคนิคพิเศษ อารมณ์เพลง รวมทั้งสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ศิษย์ เพื่อพัฒนาทักษะการบรรเลงทำการฝึกฝนให้เกิดความชำนาญมากยิ่งขึ้น เมื่อผู้ได้รับการถ่ายทอดสามารถบรรเลงตามบทฝึกได้แล้ว จะทำการทดสอบและประเมินผลการเรียนรู้ หลังจากที่ได้รับถ่ายทอดทุกครั้ง เมื่อผลการเรียนรู้เป็นที่น่าพอใจ จึงเริ่มทำการถ่ายทอดความรู้ในบทฝึกต่อไปตามลำดับ ซึ่งสามารถสรุปรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ของอาจารย์สำราญบุษผาวาสน์สอดคล้องกับ แนวคิดเชิงฝึกหัดงาน ของชัยฤทธิ์ โพธิ์สุวรรณ (2543: 75) ได้กล่าวว่า กระบวนการสอนในสภาพชีวิตจริง เรียนรู้จากสภาพแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม สภาพจริงที่สอนและเกิดการเรียนรู้อาจเป็นครอบครัว หรือสถานประกอบการในอาชีพใดก็ได้ ที่ผู้เรียนเข้าไปอยู่อาศัยและมีส่วนร่วมอย่างจริงจังทั้งในด้านการงานและด้านสังคมในชุมชนนั้น ครู คือ ตัวตนของความรู้ ความชำนาญในการงานและอาชีพนั้นนอกจากนั้นแล้วผู้สอนเป็นผู้สร้างค่านิยมและวิถีปฏิบัติของงานนั้น ผู้สอนยังเป็นผู้สืบทอดโดยการปฏิบัติจริง และสอนความรู้ ความชำนาญในสภาพจริง นอกจากเกิดการเรียนรู้เนื้อหาความรู้และทักษะแล้วที่สำคัญ คือ ยังได้เรียนบทบาทและรูปลักษณะที่จะพัฒนาไปเป็นตนเองในสภาพจริงในงานนั้นจากการที่เรียนรู้ภายใต้การแนะนำบอกกับการฝึกฝนในงานจริง สอดคล้องกับ จารุวรรณ ธรรมวัตร (2543: 4-9) กล่าวว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาอีสาน คือการถ่ายทอดความรู้ที่สืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งมายังคนอีกรุ่นหนึ่ง มีอยู่หลายวิธีขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมาย และเนื้อหาที่ต้องการจะสื่อสาร วัฒนธรรมอีสานมีวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาหลายรูปแบบ เช่น ใช้วิธีการบอกเล่า พิธีทางพุทธศาสนา พิธีกรรมและวัฒนธรรม การถ่ายทอดภูมิปัญญาด้วยวิธีการบอกเล่า การมีกิจกรรมกันหรือช่วยเหลือกัน ผู้อาวุโสหรือที่มีความรอบรู้เป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา สอดคล้องกับ สุรเชษฐ์ เวชพิทักษ์ (2533: 21-22) กล่าวว่า การถ่ายทอดวิชาความรู้และศิลปะวิทยาการพิเศษเฉพาะทาง เช่น การแสดงพื้นบ้าน แนวคิดและทฤษฎีการถ่ายทอดความรู้เป็นวิธีการถ่ายทอดความรู้ทางภูมิปัญญา ที่สั่งสมมายาวนานซึ่งบางอย่างเป็นมรดกทางวัฒนธรรม มีรูปแบบการถ่ายทอดที่มีความหลากหลายตามเนื้อหาและกลุ่มเป้าหมายวิธีที่ใช้ในการถ่ายทอด คือ การบอกเล่า การประกอบพิธีกรรมผ่านความเชื่อ การแสดงมหรสพ ซึ่งทุกวิธีแอบอิงอยู่กับศรัทธาในอำนาจศักดิ์สิทธิ์ ศรัทธาในศาสนา สำหรับเป้าหมายของกระบวนการถ่ายทอดความรู้ นั้น จะมุ่งเน้นเรื่องความรู้ และการนำความรู้ที่มีอยู่นั้นไปใช้

สงเคราะห์ตนเอง เพื่อให้เกิดการรู้จริงรู้อย่างถ่องแท้ จึงจะเกิดประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ สราวุธ สิทาโคตร (2557: 227-234) ได้วิจัยการศึกษากระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงแคนลายแม่บทของครูสมบัติสิมหล้า ได้กล่าวว่า กระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงแคนลายแม่บทของครูสมบัติ สิมหล้า กระบวนการเริ่มจากการรับเข้าเป็นศิษย์ จากนั้นจึงเริ่มทำการถ่ายทอดความรู้สถานที่ถ่ายทอดจะเป็นที่บ้าน หรือตามสถานศึกษาที่ให้ท่านไปเป็นอาจารย์พิเศษ มีหลักในการสอนทักษะการบรรเลงแคนโดยมีวิธีสอนที่หลากหลาย คือ สอนตามความสามารถของผู้เรียน เน้นการบรรเลงมากกว่าบทเพลง เน้นพื้นฐานการบรรเลงที่ถูกต้อง และสอนทักษะอย่างเป็นขั้นตอน จากนั้นการถ่ายทอดเทคนิคการบรรเลง และพัฒนาสุนทรียภาพ และความซาบซึ้งในดนตรีให้แก่ผู้รับการถ่ายทอด เมื่อผู้รับการถ่ายทอดบรรเลงได้แล้วขั้นตอนสุดท้าย คือ การวัดผลและประเมินผล โดยวัดจากความถูกต้องแม่นยำของลายแคนที่ทำการบรรเลง และจากความไพเราะขณะที่ยังบรรเลง สอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุสรณ์ อนันตภูมิ (2557: 73-76) ได้วิจัยกระบวนการถ่ายทอดวิชาหมอลำของหมอลำบัวผัน ดาวคะนอง กระบวนการถ่ายทอดวิชาหมอลำของหมอลำบัวผัน ดาวคะนอง ได้กล่าวว่า หมอลำบัวผัน ดาวคะนอง มีกระบวนการถ่ายทอดวิชาหมอลำ โดยเริ่มจากกระบวนการรับลูกศิษย์ และทำการทดสอบความสามารถเบื้องต้น ก่อน จากนั้นจึงนำเข้าสู่กระบวนการถ่ายทอดแบบเต็มตัว โดยถ่ายทอดเทคนิคในการท่องจำกลอนลำ การฝึกเอื้อนเสียงโละนอ เพื่อเทียบระดับเสียงให้เข้ากับเสียงแคน จากนั้นจึงถ่ายทอดการฝึกท่วงทำนองกลอนลำบุคลิกภาพลีลาการแสดงและการฟ้อน และพิธีการไหว้ครู หมอลำบัวผัน ดาวคะนอง เป็นผู้สืบทอด และให้ผู้รับการถ่ายทอดเลียนแบบ โดยเน้นปฏิบัติจริง เริ่มจากง่ายไปหายาก เมื่อถ่ายทอดจนครบทุกขั้นตอนแล้วจึงทำการประเมินความสามารถของลูกศิษย์ด้วยการให้ลูกศิษย์ขึ้นทำการแสดงจริง โดยจะดูความสามารถและแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเพื่อหาข้อบกพร่องเพื่อจะให้คำแนะนำและแก้ไขให้ดีขึ้น สอดคล้องกับ จิตกานต์ จินารักษ์ (2551: 116-125) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องกระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของครูประสิทธิ์ ถาวร กรณีศึกษาชุดเพลงพาทย์ระนาดเอก ได้กล่าวว่าครูประสิทธิ์ ถาวร ท่านมีหลักการถ่ายทอดระนาดเอกที่มีหลากหลาย โดยประเมินจากความสามารถของผู้เรียนรู้ในทักษะการบรรเลงระนาดเอก แล้วจึงพิจารณาเนื้อหาและวิธีการถ่ายทอดที่เหมาะสมกับผู้เรียน เนื่องจากพื้นฐานแต่ละคนต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่า การฝึกตีระนาดเอกในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการใช้กลวิธีการบรรเลง ต้องผ่านการต่อเพลงตามลำดับ และมีการประเมินผลด้วยการสังเกตเพื่อตรวจสอบควบคู่กับการให้คำแนะนำจากครูผู้ถ่ายทอดทุกครั้ง เพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอด ทราบถึงจุดดีจุดบกพร่อง และเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการบรรเลงระนาดเอกให้ดียิ่งขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรกฎ วงศ์สุวรรณ (2549: 115-117) ได้ทำการศึกษาวิจัยในเรื่องกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยของปราชญ์ชาวบ้าน ในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ได้กล่าวว่า การเลือกเพลงสอนเลือกตามความเหมาะสมกับนักศึกษาแต่ละชั้นปี ถ่ายทอดโดยวิธีการ मुखपाठ หรือการถ่ายทอดด้วยเสียงร้อง การสาธิตหรือต่อเพลงโดยการปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่างแล้วให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม มีวิธีการประเมินผลจากการสังเกตการบรรเลงหรือการขับร้องของนักศึกษา โดยให้ปฏิบัติให้ดูเป็นรายบุคคล และรายกลุ่ม

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา แชนโซโฟนกับสังคมไทยในบริบทดนตรีหมอลำ พบว่ายังมีประเด็นที่นำศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ควรมีการนำความรู้จากการวิจัยในครั้งนี้ ไปบูรณาการกับรายวิชาปฏิบัติเครื่องลมไม้ประเภทแซกโซโฟน เพื่อเพิ่มทักษะความรู้ในการนำเครื่องดนตรีสากลบรรเลงในรูปแบบเพลงพื้นบ้านอีสานเพื่อการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางภูมิปัญญา
2. ควรมีการบูรณาการ กระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ด้านมรดกทางภูมิปัญญาของอีสานในด้านอื่น ๆ ให้เข้าไปสู่ระบบการศึกษาของท้องถิ่น เพื่อการอนุรักษ์และสืบทอดศิลปะและวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสานให้คงอยู่สืบไป
3. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ในด้านอื่น ๆ และในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อนำมาเป็นแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ ที่มีอยู่อย่างแพร่หลายในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มอาเซียน
4. การประยุกต์หาเครื่องดนตรีใหม่ๆ มาประกอบหมอลำอาจจะมีมีการนำเอาวัฒนธรรมดนตรีอาเซียนเข้ามาบิบทบาทในการบรรเลง เพื่อสร้างแนวดนตรีที่ร่วมวัฒนธรรมตามยุคสมัย แม้กระทั่งการเอาทำนองหมอลำมาทำดนตรีร่วมสมัยแบบใหม่ เช่น การเอาทำนองหมอลำมาบรรเลงแบบแจ๊ส เพื่อให้เกิดความสนใจและสามารถถ่ายทอดและเผยแพร่การฟังสู่ทางตะวันตกได้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรกฎ วงศ์สุวรรณ. (2549). *การศึกษากระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยของปราชญ์ชาวบ้านในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กรมศิลปากร. (2531). *หมอลำ*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์.
- กฤษณะ ทิพย์อักษร. (2561). *กระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดการบรรเลงแซกโซโฟนประกอบการแสดงหมอลำของอาจารย์ สำราญ บุบผาวาสน์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2526). *หมอลำ*. อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซต.
- _____. (2528). *การละเล่นที่จัดว่าเป็นมรดกอีสาน*. อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซต.
- _____. (2543). *ภูมิปัญญาอีสาน. พิมพ์ครั้งที่ 3*. อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซต.
- จิตติกันต์ จินารักษ์. (2551). *กระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดของครูประสิทธิ์ ถาวร กรณีศึกษาชุดเพลงเพลงพาทย์ระนาดเอก*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เจริญชัย ชนไพโรจน์. (2526). *ดนตรีพื้นบ้านอีสาน*. มหาสารคาม: ภาควิชาดุริยางคศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

ชัยฤทธิ์ โพธิ์สุวรรณ. (2543). *การศึกษานอกระบบ พื้นฐานการวางโครงการ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นรินทร์ พุดลา. (2540). *ศิลปะการแสดงพื้นบ้านอีสาน*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ปิยพันธ์ แสนทวีสุข. (2541). *การสร้างฐานข้อมูลทางดนตรีและศิลปะการแสดง พื้นบ้านอีสาน*.

รายงานการวิจัย. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ไพบูลย์ แพงเงิน. (2524). *กลอนลำภูมิปัญญาของอีสาน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

_____. (2534). *กลอนลำภูมิปัญญาของอีสาน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

มงคล ภิรมณครุฑ. (2553). *การพัฒนาแบบฝึกคลาริเน็ตเพื่อการบรรเลงเพลงไทย: กรณีศึกษาเพลงเดี่ยวพญาโคก*.

วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมโชค สำเร็จกิจ. (2544). *การสร้างชุดฝึกปฏิบัติ เรื่อง การเป่าแซกโซโฟนเบื้องต้น*. วิทยานิพนธ์

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยบูรพา.

สรารุณี สีหาโคตร. (2557). *การศึกษาระบบการถ่ายทอดการบรรเลงแคนลายแม่บทของครูสมบัติ*

สิมหล้า. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะ

ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุกรี เจริญสุข. (2529). *ศิลปะการเป่าแซกโซโฟน*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. เพ้นดิงเฮาส์.

_____. (ม.ป.ป.) *ดนตรีเพื่อพัฒนาศักยภาพของสมอง*. นครปฐม: วิทยาลัยดุริยางคศิลป์.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2532). *ร้องลำทำเพลง : ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม*. กรุงเทพฯ: มติชน.

สุรเชษฐ์ เวชพิทักษ์. (2533). *รากฐานแห่งชีวิต : วัฒนธรรมชนบทกับการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: หมู่บ้าน.

อนุสรณ์ อนันตภูมิ. (2557). *กระบวนการถ่ายทอดวิชาหมอลำของหมอลำบัวผัน ดาวคะนอง*.

วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์

วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อุดม บัวศรี. (2528). *วัฒนธรรมอีสาน*. ขอนแก่น: คลังนาโนวิทยา.